

Een punt maken.

(1) **Persoon 1:** *Gaat onze afspraak vanavond nog door?*

Persoon 2: *Wat mij betreft wel.*

Persoon 1: *We kunnen naar die
5 nieuwe kroeg? Half negen daar?*

Persoon 2: *Is goed.*

Hoe las u dit whatsappgesprekje? De kans is groot dat Persoon 2 in uw hoofd een wat nukkig, ongezellig
10 type is. Terwijl hij (of zij) in feite niks onaardigs heeft gezegd. Het probleem zit 'm in het gebruik van de punten na elke zin: die maken hem ongezellig. Hij (of zij) gaat wel mee
15 de kroeg in, maar was liever thuisgebleven om 'Wie is de Mol?' te kijken.

(2) De komst van appen, sms'en en chatten heeft invloed op de taal. Niet
20 alleen omdat nieuwe afkortingen en woorden ontstaan - LOL¹⁾ bijvoorbeeld, of suc6 - maar ook omdat de betekenis van leestekens verandert. Veel uitroeptekens in een sms'je?

25 Overdreven en onoprecht. Doorlooppuntjes (...) in die mail van je collega? Passief-agressief. Waarom verschilt digitale taal (digi-taal) van het gewone Nederlands? En moeten
30 we ons daar zorgen over maken?

(3) Lieke Verheijen is aangesloten bij de Radboud Universiteit in Nijmegen en doet onderzoek naar digi-taal onder jongeren. Communicatie via
35 nieuwe media kent andere conventies²⁾ dan we gewend zijn van het Standaardnederlands, stelt ze. Zo gebruiken met name jongeren veel afkortingen (LOL, BRB³⁾), worden
40 woorden fonetisch gespeld (jonguh) of worden letters weggelaten (lache).

(4) Maar ook voor interpunctie gelden andere regels. "Via sms of whatsapp willen we snel, praktisch communiceren. Leestekens als punten en
45 komma's die niet essentieel zijn voor het tekstbegrip, worden vaak weggelaten. Hetzelfde geldt voor accenten op letters." Wat ook niet
50 helpt, is dat de punt bij veel smartphones, bijvoorbeeld iPhones, op een ander toetsenbordje zit dan de letters. Een punt zetten vergt dus relatief veel moeite.

55 (5) Toch is het niet alleen het apparaat of programma zelf dat de regels bepaalt. Met de komst van Twitter werd bijvoorbeeld verwacht dat gebruikers meer afkortingen en samentrekkingen zouden gebruiken;
60 een tweet is gelimiteerd tot 140 karakters. De Amerikaanse taalwetenschapper Mark Liberman liet echter zien dat dit ongegrond was.
65 Hij vergeleek een serie tweets met een aantal Britse literaire werken en constateerde dat de gemiddelde woordlengte op Twitter langer is.

(6) Digi-taal wordt ook sterk gevormd
70 door het gebrek aan sociale context bij een appje of sms. In een gesprek gebruiken we namelijk intonatie en gezichtsuitdrukkingen om duidelijk te maken wat we bedoelen, terwijl we
75 het in een appje met tekst moeten doen. Daarom ontstaan nieuwe manieren om woorden kracht bij te zetten. Emoji zijn hier erg geschikt voor, maar het kan ook prima zonder.
80 Door bepaalde letters te herhalen, bijvoorbeeld: 'Zooo geen zin in school vandaag.' Of door extra

hoofdletters: 'Deze week vier tentamens, DRUK.'

85 (7) Terug naar het gebruik van punten. Sinds wanneer hebben die een emotionele lading gekregen? Wetenschappers van Binghamton University (VS) lieten een groep
90 studenten berichtjes beoordelen met of zonder punten aan het eind. Bijvoorbeeld deze uitwisseling:

Persoon 1: *Diana en ik hebben een leuke avond gehad bij dat Chinese eettentje! Bedankt voor de tip, was
95 erg lekker*

Persoon 2: *Graag gedaan, fijn dat het leuk was.*

De studenten moesten oordelen over
100 Persoon 2: hoe oprecht klonk zijn berichtje? Wat bleek: als Persoon 2 een punt had gebruikt, werd zijn bericht gelezen als minder oprecht. Bij het testen van dezelfde berichten
105 in de vorm van handgeschreven briefjes, was dit effect er niet.

(8) Waarom die verschillen? Dat heeft weer te maken met de verschillende schrijfconventies die
110 gelden bij verschillende tekstgenres. Bij sms en chat is de norm: geen punten, tenzij echt noodzakelijk. "Dus als iemand toch een punt gebruikt, zoeken we daar iets achter," zegt
115 Verheijen, "bijvoorbeeld dat iemand geïrriteerd is of een duidelijk statement wil maken. Dat vind ik, punt."

(9) "Dat digi-taal afwijkt van standaardtaal is op zich geen probleem,
120 zolang alle gebruikers maar de normen kennen. Doorgaans zijn jongere generaties, opgegroeid met internet, hier beter van op de hoogte dan oudere generaties. Vandaar dat
125 weleens misverstanden ontstaan", zegt Verheijen. "Oudere mensen die zes of zeven uitroeptekens achter elkaar zetten, bijvoorbeeld. Of een

ander klassiek voorbeeld: alles in
130 hoofdletters. Alsof je constant schreeuwt."

(10) "Verder is het nog maar de vraag hoe definitief de veranderingen zijn", zegt taalkundige Marc van
135 Oostendorp. De media veranderen namelijk sneller dan de taal. "Vroeger stuurden we sms'jes met een gelimiteerd aantal karakters. Daardoor kwamen afkortingen als LOL en BRB.
140 Nu communiceren we vooral via media waar geen limiet bestaat en neemt ook het aantal nieuwe afkortingen af. En misschien raken die bestaande afkortingen wel weer uit
145 de gratie."

(11) Zal digi-taal straks doorsijpelen in het Standaardnederlands? Die vrees bestaat al jaren. In 2004 bleek uit een online enquête van tijdschrift
150 Onze Taal dat 66 procent van de deelnemers dacht dat sms'en zou leiden tot taalverloedering. Een paar jaar later ging de discussie vooral over msn-taal⁴. "Toch is er maar
155 weinig wetenschappelijk bewijs voor deze stelling", zegt Van Oostendorp. "De Romeinen klaagden al over taalverloedering. Terwijl het een vaag begrip is, want wanneer verloedert
160 taal? Als mensen hun gedachten minder goed kunnen verwoorden? Daar hoeven we ons echt geen zorgen over te maken; die pubers op het schoolplein begrijpen elkaar
165 prima."

(12) Verheijen onderzoekt nu of chatten en appen de schrijfvaardigheid van middelbare scholieren beïnvloedt. "Vooralsnog lijkt de
170 schade mee te vallen. Er zijn signalen dat scholieren door sociale media juist creatiever met taal omgaan, dat is positief voor hun taalontwikkeling. Negatieve effecten
175 lijken vooral zichtbaar te zijn bij

spellingdetails als hoofdletters en leestekens; die schieten er vaker bij in.” Het kan dus dat puntkomma's, doorlooppuntjes en haakjes minder vaak te zien zullen zijn. Maar of dat

nou zo'n ramp is? “Uiteindelijk bepalen we zelf de taalregels, dus het wordt pas een probleem als wij er een probleem van maken.”

*naar een artikel van Anouk Vleugels,
Het Parool, 25 januari 2017*

noot 1 LOL: Engelse afkorting van 'laughing out loud', wordt gebruikt om aan te geven dat je iets heel grappig vindt

noot 2 conventies: afspraken en opvattingen (over taalgebruik)

noot 3 BRB: Engelse afkorting van 'be right back', wordt gebruikt om aan te geven dat je zo terug bent

noot 4 msn-taal: met msn wordt msn-messenger bedoeld, een van de eerste chatprogramma's op de computer

Tekst 4 Een punt maken.

- 1p 17 Een tekst kan op verschillende manieren worden ingeleid.
bijvoorbeeld door
- 1 de mening van de schrijver over het onderwerp weer te geven
 - 2 een samenvatting van de tekst te geven
 - 3 een voorbeeld te geven bij de tekst
 - 4 voor de tekst belangrijke vragen te stellen
- Welke twee manieren worden in alinea 1 en 2 van deze tekst gebruikt om de tekst in te leiden?
- 1p 18 In alinea 3 en 4 noemt Lieke Verheijen van de Radboud Universiteit van Nijmegen vier veranderingen in conventies die optreden bij digi-taal.
→ Noteer deze vier veranderingen in conventies.
- 1p 19 Wat is het verband tussen alinea 3 en alinea 4?
- A Alinea 3 en alinea 4 vormen samen een opsomming.
 - B Alinea 3 en alinea 4 vormen samen een tegenstelling.
 - C Alinea 4 geeft een advies bij alinea 3.
 - D Alinea 4 geeft een toelichting bij alinea 3.
- 1p 20 De Amerikaanse taalwetenschapper Mark Liberman toonde aan dat het niet altijd alleen het apparaat of programma zelf is dat de regels bepaalt.
→ Citeer de zin waarin uitgelegd wordt hoe hij dit aantoonde.

- 1p 21 In alinea 6 worden drie manieren genoemd waarmee je toch sociale context kunt toevoegen aan een appje of sms'je.
→ Noteer deze drie manieren.
- 1p 22 In alinea 3 en alinea 8 wordt gesproken over conventies in taalgebruik. In de titel van deze tekst wijkt de schrijver af van de gebruikelijke manier om een titel te formuleren.
→ Van welke afwijking is er in de titel sprake?
- 1p 23 In alinea 7 staat: "Terug naar het gebruik van punten".
Naar welke alinea's wordt hier vooral terugverwezen?
A alinea 1, 2 en 3
B alinea 1, 2 en 4
C alinea 1, 3 en 4
D alinea 1, 4 en 5
- 1p 24 "Verder is het nog maar de vraag hoe definitief de veranderingen zijn (...)" (regels 132-134)
Waarom hoeven we ons volgens Van Oostendorp geen zorgen te maken over de invloed van digi-taal op het Nederlands?
A De nieuwe media veranderen minder snel.
B De standaardtaal verandert niet zo snel.
C Er bestaat geen gelimiteerd aantal karakters meer.
D Het aantal afkortingen neemt niet meer toe.
- 1p 25 In alinea 11 legt Van Oostendorp uit waarom hij zich geen zorgen maakt over taalverloedering.
Van Oostendorp maakt zich geen zorgen over taalverloedering omdat
A de Romeinen al klaagden over taalverloedering.
B het bij taal gaat om verwoorden en begrijpen en dat gaat goed.
C scholieren door de sociale media juist veel creatiever worden met taal.
D uit onderzoek van 2004 blijkt dat iedereen denkt dat de taal verloedert.
- 1p 26 In de tekst worden twee hoofdvragen gesteld: "Waarom verschilt digitale taal (digi-taal) van het gewone Nederlands?" (regels 27-29) en "En moeten we ons daar zorgen over maken?" (regels 29-30)
→ Bij welke alinea uit het middenstuk begint het antwoord op de tweede hoofdvraag?
- 2p 27 Het onderzoek van Verheijen gaat over de invloed van chatten en appen op de schrijfvaardigheid van scholieren.
→ Noteer het positieve gevolg en het negatieve gevolg van chatten en appen dat zij noemt.
- 1p 28 Citeer de zin uit alinea 12 die het duidelijkst aangeeft hoe Verheijen denkt over de invloed van sociale media op taal.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.